

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ*

*Prof.Dr. Necati ÖNER***

Sayın Rektör, Sayın Konuklar, Değerli Meslektaşlarım ve Sevgili Öğrenciler.

Ülkemizin her tarafında Atatürk adı caddelere, stadyumlara kültür merkezlerine ve okullara verilmektedir. Bu adlandırma, Türk milletinin, Milli Mücadelemizin Komutanı ve Cumhuriyetimizin Kurucusuna olan saygı ve minnet duygusunun bir ifadesidir.

Atatürk ve Atatürk hareketine ideolojik bir açıdan değil, tarihsel bir olgu olarak, felsefi tutumun gerektirdiği bütüncül bir açıdan bakınca, Atatürk adının verilecek en uygun yerin bir üniversite olacağı kolayca anlaşılır.

Bir zaman dünyanın en güçlü devleti olan Osmanlı İmparatorluğu 18. asırdan itibaren gerilemeğe başlayıp 20. asrın başında yenik düşerek parçalanmıştır.

İmparatorluğun sahibi olan Türk Milleti, silkinip kendine gelme, kendisini esaretten vatanını istiladan kurtarma çabasına girip Mustafa Kemal Paşa'nın komutanlığında Milli Mücadelesini başarı ile sonuçlandırarak, aynı liderin öncülüğünde Türkiye Cumhuriyetini kurmuştur. Bunlar herkesce bilinen tarihsel gerçeklerdir. Bu sürecin bir adı da Atatürk Hareketidir. Hareketin amacı Türk

* Üniversite'nin 40. kuruluş yıldönümü münasebetiyle düzenlenen törende yapılan konuşma (1997).

** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi

Milletini düştüğü olumsuz durumdan kurtararak lâıyk olduğu üstün bir düzeye çıkarmaktır.

Hareketin amacını Atatürk 30 Ağustos 1924 de Dumlupınar'da, 1933 Cumhuriyet Bayramında yaptığı konuşmalarda şöyle tarif ediyor:

Birincisinde “Efendiler Milletimizin hedefi, Milletimizin Mefkûresi bütün cihanda tam manası ile medenî bir heyeti içtimaiye olmaktadır.

İkincisinde: “Millî kültürümüzü muasır medeniyetin üstüne çıkaracağız”

Yapılan bütün inkılâplar bu amaçların gerçekleşmesi için kullanılan vasıtalaradır. Araçların amaç gibi görülmesi, asıl amacın gerçekleşmesine engel teşkil eder. Bu hususa çok dikkat etmeliyiz.

Demek ki, Atatürk Hareketinin amacı řu: Kültürümüzü muasır medeniyetin üzerine çıkarmak ve toplumumuzu medenî bir toplum haline getirmek.

Böylece bir amacı gerçekleştirmek için takip edilecek yolu belirlemede, Osmanlı İmparatorluğunun gerileme sebeplerini bilmede büyük yarar vardır. Bu çöküşün en önemli âmili Rönesans'tan sonra Avrupa'da oluşan yeni bilim ve felsefe anlayışına kulak kapanması, bu alandaki gelişmelerin ilgi alanına sokulmamasıdır.

Atatürk bu gerçeği görmüş ve toplumun gelişmesinde bilimin baş rolü oynadığı gerçeği üzerinde ısrarla durmuştur. İşte bu konudaki düşüncelerinden örnekler:

1) 1922'de Bursa'da yaptığı bir konuşmada şunları söylüyor:

a) “Memleketi ve Milleti kurtarmak isteyenler için Hakimiyet, hüsn-ü fedakârlık elzem olan vasıflardır. Fakat bir heyet-i içtimaiyedeki marazı görmek, onu tedavi etmek, heyet-i içtimaiyeyi asrın icaplarına göre teraki ettirebilmek için bu vasıflar yetmez. Bu evsafın yanında ilim ve fen lâzımdır.”

b) "Milletimizin siyasi ve içtimai hayatında, Milletimizin fikri terbiyesinde rehberimiz ilim ve fen olacaktır."

c) "Bundan sonra Milletimizi kat'i halasa isal için pek kuvvetli ve esaslı tedbirler ittihaz etmek icap eder. Bu tedbirlerin en mühimi ve en birincisi ilim ve irfandır."

2)1924'de Samsun'da yaptığı konuşmada diyor ki:

"Dünyada herşey için medeniyet için, maneviyat için en hakiki mürşit ilimdir."

3)1933 Cumhuriyet Bayramında ise:

"Türk Milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale müsbet ilimdir." diyor.

Görülüyor ki, Atatürk, gösterdiği amaca erişmede baş vurulacak yolun bilim yolu olduğuna işaret ediyor ve ısrarla ilim, fen ve irfan kavramlarına dikkati çekiyor.

Tanınmış bilim tarihçimiz Aydın Sayılı Atatürk'ün "FEN" kelimesinden teknolojiyi değil, temel bilimler denen matematik, fizik, kimya gibi bilimleri kastedtiğini söylüyor.

Medeniyetin bir maddi bir de manevi unsuru vardır. Maddî unsurunu oluşturan teknoloji Atatürk'ün fen dediği temel bilimlerin mahsulüdür. Muasır medeniyetin üstüne çıkmak, yalnız çağın teknolojisini kullanmakla olmaz. Teknolojinin temelini oluşturan temel bilimlere sahip olmak, onlara katkıda bulunmak, onların gelişmelerindeki faaliyetlere ortak olmak lâzımdır.

Medeniyetin manevi unsurunu ise değerler dünyasını oluşturur. Bu değerler, insanlar arasındaki ilişkileri insanın hayrına koyan kuralları içerir. Bahis konusu kuralların gereği gibi kabullenilmesi ve uygulanabilmesi için insanın tanınması

icap eder. Bu konu da beşeri bilimler, felsefe ve dinin alanı içerisine girer. Kanaatimce, Atatürk ilim ve irfan terimleri ile bu tür faaliyetleri kastedmiştir. Bilim ve teknolojinin dünya seviyesindeki durumuna sahip olmak, bunlara yeni bilgiler, yeni kullanım şekilleri eklemek, muasır medeniyetin üzerine çıkmak için yeterli değildir.

Atatürk başka bir niteliği de ilave ediyor: “Toplumunu medeni bir toplum haline getirmek.” Bilim ve teknolojinin bütün imkânları bir insanı veya bir toplumu medenî kılmaz. Medenî olmak insanî değerlere sahip olup davranışlarını onlara göre ayarlamaktır. Atatürk’ün kullandığı terimle, irfan sahibi olmaktır.

İşte ilim, fen ve irfana bu kadar çok önem veren, başlattığı millî hareketin temeline bunları koyan bir insanın adının verileceği en uygun yer, elbette bir üniversite olur. Çünkü ilim, irfan ve fennin kazanılıp geliştirileceği yerler üniversitelerdir.

Atatürk adının Erzurum’da kurulan üniversiteye verilmesinde de büyük isabet vardır. Çünkü Erzurum’un taşıdığı şu iki özellikle Atatürk hareketi arasında sıkı bir ilişki vardır: Birincisi Millî Mücadelenin sistematik olarak Erzurum’da başlamış olması, ikincisi, bugünkü sınırlarımız içinde bulunan, en eski bilim merkezi oluşudur.

Atatürk hareketine bu açıdan bakınca, Atatürk adı bu üniversiteye bir vecibe yükler. O da kültürümüzü muasır medeniyetin üstüne çıkaracak olan bilimsel faaliyetlerde, Atatürk Üniversitesinin, Türk üniversitelerinin en önünde bulunması mecburiyetidir. Bu durum millî tarih bilincinin bir gereğidir. Bu üniversite mensuplarının böyle bir sorumluluk taşıdıkları kanaatindeyim.

Saygılar sunarım.